

KEPELBAGAIAN DIALEK DALAM BAHASA MELAYU: ANALISIS TATATINGKAT KEKANGAN

Zaharani Ahmad

*Pusat Pengajian Bahasa dan Linguistik
Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan
Universiti Kebangsaan Malaysia
43600 Bangi, Selangor*

Abstrak

Makalah ini bertujuan untuk meneliti alternasi fonologi yang didorong oleh kekangan syarat koda dalam enam dialek daerah bahasa Melayu, iaitu dialek Johor, dialek Kedah, dialek Perak, dialek Melaka, dialek Kelantan dan dialek Sarawak. Data kajian dianalisis dengan menggunakan pendekatan berdasarkan kekangan daripada teori optimaliti (seterusnya TO). Kebanyakan dialek Melayu didapati tidak membenarkan segmen likuida menduduki posisi koda suku kata. Kehadiran koda segmen yang tidak digemari ini biasanya ditangani dengan tiga strategi utama, iaitu pengguguran-K, rumus perubahan fitur, dan peleburan segmen. Setiap dialek Melayu menggunakan strategi yang berbeza untuk menangani masalah segmen di koda ini yang akhirnya menghasilkan variasi fonologi dalam dialek-dialek tersebut. Dalam TO pengekanan sesetengah segmen daripada menduduki posisi koda dikawal oleh kekangan yang dikenali sebagai SYARAT KODA. Pematuhan SYARAT KODA melalui tiga strategi yang disebut di atas melibatkan pengenggaran kekangan MAKS-IO, IDENT-IO, dan UNIFORMITI. Kemunculan pelbagai dialek dalam bahasa Melayu dianalisis dalam kajian ini sebagai hasil daripada perbezaan tatatingkat kekangan kepurnaan bentuk yang terdapat dalam nahu sesuatu dialek itu.

Kata Kunci: Kekangan, Calon Optimal, Tatatingkat, Pematuhan Kekangan, Pengenggaran Kekangan

Abstract

This paper aims to examine phonological alternations triggered by the syllable coda condition in six regional dialects of Malay, namely Johor Malay, Kedah Malay, Perak Malay, Melaka Malay, Kelantan Malay and Sarawak Malay. The analysis is couched in the constraint-based approach of optimality theory (henceforth OT). It is observed that most of the Malay dialects do not permit liquid segments occupying the syllable coda position. Illicit coda segments are commonly resolved by three general strategies, namely C-deletion, feature changing rules and segmental coalescence. Each dialect employs different strategies in resolving illicit codas, giving rise to phonological variations among dialects. In OT the prohibition of some segments in the coda is governed by a formal constraint generally referred to as CODA COND. The satisfaction of CODA COND by the above mentioned strategies compels a violation of MAX-IO, IDENT-IO and UNIFORMITY respectively. A dialectal variation in Malay is analyzed in this study as the result of each dialect imposing a different particular ranking on those universal well-formed constraints.

Keywords: Constraints, Optimal Candidate, Ranking, Constraint Satisfaction, Constraint Violation

PENDAHULUAN

Bahasa itu terdiri daripada sekumpulan dialek yang bersalingfahaman antara satu sama lain (Chambers dan Trudgill 1980). Ciri kesalingfahaman ini merupakan asas penting yang menentukan sama ada sesuatu ragam (*variety*) itu dialek kepada satu bahasa yang sama ataupun berdiri sebagai satu bahasa yang tersendiri. Dialek-dialek yang tergolong dalam satu bahasa yang sama itu lazimnya mempunyai banyak ciri persamaan, di samping terdapat juga beberapa ciri perbezaan. Perkongsian ciri persamaan menunjukkan bahawa dialek-dialek tersebut mengekalkan ciri-ciri warisan yang diwarisi bersama daripada bahasa sumber, manakala perbezaan itu pula menggambarkan sesuatu dialek itu telah mengalami perkembangan secara tersendiri dan terpisah daripada dialek-dialek yang lain. Newton (1972) menyatakan kewujudan pelbagai dialek dalam sesuatu bahasa itu adalah akibat daripada perubahan yang berlaku dari segi sejarah ke atas satu bahasa yang asalnya seragam. Faktor ruang geografis dan waktu merupakan dua faktor utama yang menyebabkan terpecahnya bahasa asal kepada beberapa dialek turunannya.

Sehubungan itu, makalah ini cuba menghurai dan menjelaskan kepelbagaian dialek dalam bahasa Melayu dengan meninjau kepelbagaian yang wujud dalam sistem fonologinya. Dalam ilmu dialektologi, kewujudan pelbagai dialek dalam sesuatu bahasa itu dikatakan berpunca daripada perubahan yang berlaku dari segi sejarah ke atas satu bahasa sumber yang asalnya seragam. Dialektologi generatif menafsirkan perubahan ini sebagai kesan daripada pelaksanaan rumus fonologi ke atas bentuk dalaman (bahasa sumber), lalu menghasilkan pelbagai bentuk permukaan (dialek-dialek). Rumus fonologi itu meliputi penambahan rumus, penghilangan rumus, perbezaan atur rumus dan simplifikasi rumus.

Kalau dialektologi generatif menerapkan pendekatan derivasi rumus, kajian ini pula menerapkan pendekatan tatatingkat kekangan daripada teori optimaliti (seterusnya TO) untuk menjelaskan fenomena kewujudan pelbagai dialek dalam bahasa Melayu. Gagasan utama TO ialah nahu dalam sesuatu bahasa atau dialek itu terdiri daripada seperangkat kekangan kepurnaan bentuk yang bersifat universal yang diatur dalam satu tatatingkat berhierarki. Perbezaan antara bahasa atau dialek berlaku hasil daripada penyusunan tatatingkat kekangan yang berbeza. Sehubungan itu, makalah ini cuba mengenalpasti kekangan-kekangan yang relevan dengan data

fonologi yang dikaji, dan seterusnya cuba menunjukkan hubungan antara tatatingkat kekekangan yang berbeza dengan kewujudan dialek Melayu yang juga berbeza.

PEMAPARAN DATA

Secara umumnya, perbezaan fonologi yang agak ketara di antara dialek-dialek Melayu dapat dilihat pada penyebaran konsonan di akhir kata. Antara konsonan-konsonan yang memperlihatkan kepelbagaian yang agak rencam di akhir kata ialah bunyi konsonan likuida. Berikut dipaparkan sebahagian daripada data yang melibatkan realisasi konsonan likuida /l/ dan /r/ di posisi akhir kata dalam dialek-dialek Melayu. Dialek-dialek yang terpilih untuk kajian ini ialah dialek Johor, dialek Perak, dialek Melaka, dialek Kedah, dialek Sarawak dan dialek Kelantan.

1.	Input	Johor	Perak	Melaka	Kedah	Sarawak	Kelantan
	/pagar/	[paga]	[pagɔ]	[pagaw]	[pagaŋ]	[pagay]	[paga]
	/ular/	[ula]	[ulɔ]	[ulaw]	[ulaŋ]	[ulay]	[ula]
	/besar/	[bɛsa]	[bɛsɔ]	[bɛsaw]	[bɛsaŋ]	[bɛsay]	[bɛsa]
	/kapal/	[kapal]	[kapɛ]	[kapal]	[kapaj]	[kapal]	[kapa]
	/hal/	[hal]	[hɛ]	[hal]	[haj]	[hal]	[ha]

Data di atas menunjukkan perilaku fonologi yang dizahirkan oleh dialek-dialek Melayu berhubung dengan konsonan likuida adalah berbeza di antara satu sama lain. Secara umumnya, dapat dirumuskan bahawa konsonan likuida ini mengalami tiga proses fonologi, iaitu (i) pengguguran segmen – segmen likuida digugurkan, (ii) perubahan fitur – segmen likuida berubah menjadi segmen lain, dan (iii) peleburan segmen – urutan vokal-likuida dileburkan menjadi satu segmen lain.

Sebelum kita menerapkan analisis TO untuk menangani fenomena fonologi yang berlaku dalam data (1) di atas, sedikit penjelasan perlu diberikan tentang ciri-ciri fonetik dan fonologi yang berhubung dengan segmen /r/ dalam bahasa dan dialek Melayu. Dalam bahasa Melayu tulisan, segmen ini direpresentasikan sebagai *r*, dan dispesifikasikan sebagai getaran alveolar (*alveolar trill*) oleh Asmah (1975, 2) atau sebagai konsonan gulungan alveolar (*rolled alveolar consonant*) oleh Yunus (1980,

73). Namun, kedua-duanya bersetuju bahawa konsonan *r* bahasa tulisan itu direalisasikan sebagai bunyi frikatif velar bersuara [ɣ], dan bukannya sebagai bunyi getaran atau gulungan [r] oleh kebanyakan penutur Melayu (Yunus 1980, 95; Asmah 1975, 70). Dari segi penyebaran di peringkat dialek, realisasi sebagai frikatif velar bersuara [ɣ] diujarkan oleh penutur-penutur di kawasan selatan, manakala bagi penutur di kawasan utara konsonan *r* itu direalisasikan sebagai bunyi frikatif uvular [ʁ]. Berdasarkan analisis fonetik, khususnya dari segi cara artikulasi, kedua-dua segmen /ɣ/ dan /ʁ/ ini tergolong dalam kumpulan bunyi frikatif. Namun, pada sudut analisis fonologi, segmen tersebut harus direpresentasikan sebagai bunyi likuida kerana perilaku fonologinya sama dengan bunyi lateral /l/ (Zaharani 2005). Hal ini bukanlah sesuatu yang luar biasa, malah sering berlaku dalam banyak bahasa, seperti yang dinyatakan oleh Lass (1984, 157),

“‘Liquids’ covers a disparate set of segments, primarily lateral approximants and ‘*r*’, i.e. alveolar and post-alveolar trills, taps, and approximants, and occasionally fricatives, and some uvular and velar trills, fricatives and approximants. (Whether a fricative ‘counts as’ an obstruent or a liquid is a matter of phonological analysis: German /ʁ/ counts as a liquid with /l/ because of its distribution and other phonological behaviour).”

Sehubungan dengan petikan di atas, kajian ini juga menganggap bunyi lateral /l/ dan bunyi frikatif velar bersuara /ɣ/ dan frikatif uvular /ʁ/ dalam bahasa dan dialek Melayu digolongkan sebagai konsonan likuida. Namun, bagi tujuan memudahkan perbincangan, segmen /r/ yang digunakan dalam bahasa tulisan dipilih untuk merepresentasikan bunyi frikatif tersebut.

DIALEKTOLOGI GENERATIF

Dialektologi generatif ialah kajian tentang kepelbagaian dialek yang menerapkan kerangka teori transformasi generatif dalam analisisnya, khususnya teori fonologi generatif. Sehubungan itu, gagasan-gagasan utama teori fonologi generatif seperti bentuk dalaman, bentuk permukaan dan rumus-rumus fonologi diterapkan dalam kajian dialektologi tersebut. Oleh sebab dialek-dialek itu terbit atau lahir daripada satu

bahasa sumber yang sama, maka adalah munasabah diandaikan bahawa dialek-dialek tersebut mempunyai bentuk dalaman yang sama (Newton 1972, 5). Kelainan atau perbezaan yang bersifat regular dan sistematik yang wujud dalam dialek-dialek berkenaan adalah hasil daripada pelaksanaan rumus fonologi ke atas bentuk dalaman ini. Justeru itu, dalam analisis teori dialektologi generatif, bahasa sumber itu dianggap sebagai representasi dalaman, manakala dialek-dialek turunannya dianggap sebagai representasi permukaan.

Dalam menentukan representasi dalaman yang berkaitan dengan bahasa sumber, pengkaji dialek biasanya mempunyai dua pilihan, iaitu sama ada (i) memilih salah satu dialek sebagai mewakili bentuk dasar atau dalaman, atau (ii) menyediakan satu bentuk dalaman yang bersifat abstrak yang tidak terdapat dalam mana-mana dialek turunan. Dalam kajiannya tentang dialektologi generatif bahasa Melayu, Zaharani (1993) telah memilih dialek baku sebagai bentuk dalaman yang mewakili bahasa sumber dan kewujudan pelbagai dialek dalam bahasa Melayu disebabkan oleh empat faktor utama, iaitu (i) penambahan rumus, (ii) penghilangan rumus, (iii) atur rumus, dan (iv) simplifikasi rumus.

PENAMBAHAN RUMUS

Apabila bunyi berubah dan melibatkan satu inovasi, gejala ini dihuraikan sebagai proses penambahan rumus (Lehman 1973, 169). Sesuatu dialek itu berbeza apabila ada pertambahan satu atau lebih rumus dalam nahunya. Pertambahan rumus menggambarkan perkembangan terbaru yang berlaku dalam sesuatu dialek hasil daripada peredaran masa yang mendorong dialek tersebut menyimpang daripada bentuk bahasa asalnya. Berdasarkan data (1), pertambahan rumus didapati berlaku dalam dialek kedah. Dialek ini telah mengubah bunyi lateral /l/ menjadi bunyi geluncuran [j]. Dialek Melaka pula mengalami penambahan rumus dengan mengubah /r/ menjadi [w]. Kedua-dua rumus ini melibatkan perubahan fitur dan boleh diformalisasikan seperti dalam (2) dan (3) di bawah.

2. Rumus penggeluncuran /l/

$$l \rightarrow j / \text{ ______ } \#$$

3. Rumus penggeluncuran /r/

$$r \rightarrow w / \text{ ____ } \#$$

PENGHILANGAN RUMUS

Penghilangan rumus bermaksud rumus yang pada asalnya wujud dalam bahasa sumber, tetapi tidak lagi dikekalkan dalam dialek turunannya. Untuk menentukan rumus asal dalam bahasa sumber, lazimnya kaedah perbandingan sinkronis digunakan. Apabila sesuatu rumus itu dimanifestasikan dalam kebanyakan dialek turunan, maka rumus itu dapat dianggap sebagai rumus asal yang wujud dalam bahasa sumber (King 1969, 176).

Zaharani (1993, 9) mengatakan rumus pengguguran /r/, seperti dalam (4) di bawah, boleh dianggap sebagai rumus asal bahasa sumber kerana banyak dialek Melayu telah menghilangkan segmen /r/ di akhir kata. Misalnya, dialek Johor, dialek Selangor, dialek Kelantan, dialek Terengganu, dialek Perak, dialek Negeri Sembilan dan dialek Pahang. Walau bagaimanapun, rumus ini tidak beroperasi dalam nahu dialek Sarawak. Segmen /r/ di akhir kata dikekalkan dan direalisasikan sebagai [ɹ]. Dalam kes ini dialek Sarawak dikatakan telah mengalami penghilangan rumus.

4. Rumus pengguguran /r/

$$r \rightarrow \emptyset / \text{ ____ } \#$$

PERBEZAAN ATUR RUMUS

Dalam teori fonologi generatif diandaikan bahawa rumus-rumus fonologi itu dilaksanakan secara berurutan, iaitu satu rumus harus mendahului satu rumus yang lain. Atur rumus itu penting kerana aturan yang berbeza akan menghasilkan bentuk permukaan yang berbeza. Dalam konteks kajian dialek, perbezaan atur rumus boleh menghasilkan dialek yang berbeza.

Antara rumus-rumus fonologi yang mempunyai kesan atur rumus ke atas dialek-dialek Melayu ialah rumus pengguguran /r/ (4) dan rumus pembundaran vokal (5) yang mengubah buyi vokal /a/ menjadi [ɔ] di akhir kata.

5. Rumus pembundaran vokal

$$a \rightarrow \text{ɔ} / ___ \#$$

Dalam dialek Kelantan rumus pembundaran vokal diatur mendahului rumus pengguguran /r/, manakala dialek Perak pula meletakkan rumus pengguguran /r/ mendahului rumus pembundaran vokal. Perbezaan atur rumus dalam kedua-dua dialek tersebut dapat ditunjukkan dalam derivasi (6) di bawah. Derivasi ini menunjukkan perbezaan atur rumus daripada inventori rumus yang sama boleh menghasilkan dua dialek yang berbeza.

6.	Perak	Kelantan
Bentuk dalaman	/pagar/	/pagar/
Pengguguran /r/	paga	Pembundaran vokal -
Pembundaran vokal	pagɔ	Pengguguran /r/ paga
Bentuk permukaan	[pagɔ]	[paga]

SIMPLIFIKASI RUMUS

Rumus yang asalnya terbatas pada satu bunyi tertentu sahaja, dan kemudiannya dipermudahkan dengan melibatkan beberapa bunyi lain dikenali sebagai simplifikasi rumus. Bunyi-bunyi ini biasanya tergolong dalam satu kelas natural yang sama. Misalnya, rumus pengguguran /r/ yang wujud dalam bahasa Melayu sumber hanya melibatkan konsonan /r/ sahaja. Rumus ini beroperasi secara aktif dalam dialek Johor. Namun, dalam dialek Kelantan dan Terengganu, rumus pengguguran ini telah dipermudahkan dengan menggugurkan semua bunyi likuida dan geluncuran, iaitu bunyi /l, r, j, w/. Bunyi-bunyi ini tergolong dalam satu kelas natural yang boleh dispesifikasikan sebagai [+sonoran, -silabik, -nasal].

7. Pengguguran konsonan sonoran bukan nasal

$$\{l, r, j, w\} \rightarrow \emptyset / ___ \#$$

Kesimpulannya, dialektologi generatif menjelaskan bahawa kepelbagaian bentuk permukaan yang direalisasikan dalam dialek-dialek Melayu itu disebabkan

oleh pelaksanaan rumus fonologi ke atas bentuk dalaman bahasa sumber. Rumus-rumus fonologi ini meliputi penambahan rumus, penghilangan rumus, perbezaan aur rumus, dan simplifikasi rumus. Dalam perbincangan seterusnya, kita cuba melihat bagaimana TO menganalisis kewujudan pelbagai dialek dalam bahasa Melayu.

ANALISIS TEORI OPTIMALITI

Gagasan utama TO ialah nahu itu terdiri daripada seperangkat kekangan kepurnaan bentuk (*a set of well-formedness constraints*) yang bersifat universal dan tersusun dalam satu tatatingkat berhierarki (*hierarchical ranking*). Kekangan yang berada pada tatatingkat yang rendah boleh diingkari secara minimal kerana untuk mematuhi kekangan yang berada pada tatatingkat yang lebih tinggi. Lima prinsip asas TO, seperti yang diutarakan oleh McCarthy dan Prince (1994, 3) adalah seperti berikut:

- (a) Kesejagatan (*Universality*) - Nahu sejagat (*Universal Grammar*) menyediakan seperangkat kekangan yang bersifat sejagat dan wujud dalam setiap nahu.
- (b) Keterenggaran (*Violability*) - Kekangan-kekangan ini boleh diingkari, tetapi pengenggaran adalah pada tahap minimal.
- (c) Tatatingkat (*Ranking*) - Kekangan-kekangan ini disusun secara bertatatingkat dan bersifat khusus bahasa, dan gagasan pengenggaran minimal adalah berdasarkan tatatingkat ini. Nahu ialah satu penyusunan seperangkat kekangan secara bertatatingkat.
- (d) Keterangkuman (*Inclusiveness*) - Tatatingkat kekangan menilai kesemua jumlah calon yang munasabah menurut struktur kepurnaan bentuk.
- (e) Keselarian (*Parallelism*) - Yang terbaik mematuhi tatatingkat kekangan dipilih terus daripada keseluruhan tatatingkat dan juga keseluruhan jumlah calon. Derivasi secara berperingkat-peringkat tidak wujud.

Oleh sebab nahu bagi sesuatu bahasa itu terdiri daripada tatatingkat kekangan yang bersifat khusus bahasa, maka tatatingkat kekangan inilah yang membezakan satu bahasa dengan satu bahasa yang lain. Pada tahap perbezaan dialek pula, andaian yang sama masih boleh dipertahankan, iaitu tatatingkat kekangan bagi sesuatu dialek itu adalah berbeza daripada tatatingkat kekangan bagi dialek-dialek yang lain.

Dalam perbincangan sebelum ini, kita telah melihat kebanyakan dialek Melayu tidak merealisasikan konsonan /r/ di akhir kata, atau lebih tepat lagi di posisi koda suku kata, manakala bagi konsonan lateral /l/ ketidakhadirannya hanya melibatkan sesetengah dialek sahaja.

Dalam kajian fonologi, kekangan yang menghalang kehadiran sesuatu segmen di posisi koda dikawal oleh kekangan SYARAT KODA (*CODA COND*). Pada peringkat awal penonjolan TO, kekangan SYARAT KODA ini diberi definisi dalam bentuk pernyataan umum sahaja. Misalnya, SYARAT KODA bagi bahasa Axininca Campa (McCarthy dan Prince 1993a & 1994) didefinisikan seperti yang berikut:

8. SYARAT KODA

Konsonan nasal yang berada di koda harus berhomorganik dengan bunyi plosif dan afrikat berikutnya.

Dalam perkembangan terbaru TO, kekangan ini telah diberi interpretasi semula dan diformalisasikan dalam format pernyataan jajaran (*alignment*) yang mensyaratkan sesuatu konsonan itu dijajarkan di posisi kiri suku kata (Itô & Mester 1994).

9. SYARAT KODA: Jajar Kiri (K, σ)

Formulasi dalam (9) di atas bermaksud semua bunyi konsonan harus hadir di posisi kiri suku kata, iaitu di nodus onset. Dengan kata lain, bunyi konsonan itu tidak dibenarkan hadir di posisi kanan suku kata, iaitu di nodus koda. Namun, dalam kebanyakan kes bunyi konsonan yang dilambangkan sebagai 'K' itu boleh dipersempitkan dengan merujuk kepada daerah artikulasi, atau kumpulan segmen utama (cth. obstruen, likuida) dan lain-lain. Dengan kata lain, SYARAT KODA merupakan satu skema jajaran yang diperlukan oleh bahasa bagi menangani fenomena fonologi yang berkaitan dengan penghalangan sesuatu segmen di posisi koda. Misalnya, SYARAT KODA dalam bahasa Jepun mensyaratkan konsonan yang mempunyai nodus daerah tidak dibenarkan menduduki posisi koda suku kata. Justeru, konsonan ini hanya dibenarkan menduduki posisi onset sahaja, iaitu nodus yang

berada di kiri suku kata. Kekangan SYARAT KODA bahasa Jepun diformalisasikan oleh Itô dan Mester (1994) seperti di bawah.

10. SYARAT KODA: Jajar Kiri (KDaerah, σ)

Berdasarkan formalisme jajaran yang diutarakan oleh Ito & Mester's (1994), kekangan syarat koda bahasa Melayu yang dilabelkan sebagai JAJAR-LIKUIDA dalam makalah ini boleh diformalisasikan seperti di bawah.

11. JAJAR-LIKUIDA

Jajar Kiri (l/r, σ)

Kekangan di atas mensyaratkan konsonan likuida /l/ dan /r/ harus berada di posisi kiri suku kata. Kekangan ini akan dipatuhi sekiranya segmen likuida tersebut disukukatakan di posisi onset. Sebaliknya, jika konsonan tersebut disukukatakan di posisi koda, maka kekangan JAJAR-LIKUIDA akan diingkari. Dialek-dialek Melayu mempunyai cara atau strategi yang berbeza untuk mematuhi kekangan syarat koda berkenaan.

Berdasarkan data dialek-dialek Melayu dalam (1), kehadiran segmen likuida di posisi koda ditangani dengan tiga cara atau strategi, iaitu (i) pengguguran segmen, (ii) perubahan fitur, dan (iii) peleburan segmen. Setiap strategi di atas melibatkan pengengkar satu kekangan tertentu dalam hubungannya untuk mematuhi kekangan syarat koda JAJAR-LIKUIDA. Seterusnya kita akan meneliti dialek manakah yang melaksanakan strategi-strategi ini dan apakah kekangan-kekangan yang terlibat, dan akhirnya bagaimanakah kekangan-kekangan ini ditatatingkatkan dalam nahu dialek yang berkenaan.

PENGGUGURAN SEGMENT – DIALEK KELANTAN

Dalam dialek Kelantan, bunyi likuida yang hadir di akhir kata akan digugurkan. Pengguguran konsonan dilaksanakan dengan tujuan untuk mengelakkan kata tersebut daripada mengingkari kekangan JAJAR-LIKUIDA. Apabila sesuatu bentuk input itu menggugurkan segmen dalamannya, maka bentuk tersebut mengingkari kekangan

kesetiaan (*faithfulness constraint*) MAKS-IO. Kekangan ini didefinisikan seperti dalam (12).

12. MAKS-IO

Setiap segmen di dalam input semestinya mempunyai koresponden di dalam output (pengguguran tidak dibenarkan).

Dalam kes ini kekangan JAJAR-LIKUIDA dan MAKS-IO dikatakan berada dalam keadaan konflik, iaitu pematuhan pada sesuatu kekangan akan melibatkan pengengkaran pada satu kekangan yang lain. Dalam TO kekangan yang berkonflik harus ditatatingkatkan dalam bentuk dominasi berhierarki di antara satu sama lain. Bagi dialek Kelantan, kekangan JAJAR-LIKUIDA harus mendominasi MAKS-IO, dan interaksi antara dua kekangan ini dalam tatatingkat hierarki JAJAR-LIKUIDA >> MAKS-IO dapat dilihat dalam tablo di bawah.

13. Pengguguran konsonan /r/ dalam dialek Kelantan

/pagar/	JAJAR-LIKUIDA	MAKS-IO
a. pa.gar	*!	
b. pa.ga		*

14. Pengguguran konsonan /l/ dalam dialek Kelantan

/kapal/	JAJAR-LIKUIDA	MAKS-IO
a. ka.pal	*!	
b. ka.pa		*

Kedua-dua tablo di atas menunjukkan bahawa calon a telah mengengkari kekangan tinggi JAJAR-LIKUIDA kerana calon tersebut mengekalkan konsonan /r/ dan /l/ di posisi koda. Pengengkaran JAJAR-LIKUIDA dapat dielak oleh calon b dengan cara menggugurkan konsonan likuida tersebut, dan kesan daripada pengguguran ini calon b mengengkari MAKS-IO. Pengengkaran MAKS-IO, walau bagaimanapun, adalah minimal kerana kedudukannya berada lebih rendah daripada JAJAR-LIKUIDA. Justeru, calon b adalah calon optimal berbanding dengan calon a.

Selain daripada pengguguran segmen, pematuhan kekangan JAJAR-LIKUIDA boleh diperolehi melalui penyisipan vokal. Calon yang dianggap munasabah untuk diberi pertimbangan ialah [pa.ga.ra] dan [ka.pa.la]. Apabila vokal disisipkan, maka konsonan /l/ dan /r/ itu boleh disukukatakan sebagai onset suku kata. Oleh sebab konsonan likuida kini berada di posisi kiri suku kata, maka JAKAR-LIKUIDA pun dipatuhi sepenuhnya. Selain daripada mematuhi JAJAR-LIKUIDA, calon ini juga tidak melanggar kekangan MAKS-IO kerana calon tersebut mengekalkan semua segmen inputnya di peringkat output. Walaupun calon yang mengalami penyisipan vokal ini menepati kedua-dua kekangan di atas, namun ia telah mengengkar kekangan kesetiaan DEP-IO yang didefinisikan seperti di bawah.

15. DEP-IO

Setiap segmen di dalam output semestinya mempunyai koresponden di dalam input (penyisipan tidak dibenarkan).

Berdasarkan contoh-contoh yang disenaraikan dalam (1), tiada satupun dialek Melayu yang menyisipkan vokal di akhir kata. Ini menunjukkan bahawa kekangan DEP-IO adalah kekangan yang tidak boleh diengkar, justeru perlu diletakkan di tahap yang paling tinggi di dalam hierarki. Tatatingkat kekangan bagi dialek kelantan adalah DEP-IO >> JAJAR-LIKUIDA >> MAKS-IO.

16. Pengguguran konsonan /r/ dalam dialek Kelantan

/pagar/	DEP-IO	JAJAR-LIKUIDA	MAKS-IO
a. pa.gar		*!	
b. pa.ga.ra	*!		
c. ^ɤ pa.ga			*

17. Pengguguran konsonan /l/ dalam dialek Kelantan

/kapal/	DEP-IO	JAJAR-LIKUIDA	MAKS-IO
a. ka.pal		*!	
b. ka.pa.la	*!		
c. ^ɤ ka.pa			*

PENGGUGURAN DAN PENGEKALAN SEGMENT - DIALEK JOHOR

Dialek Johor mempunyai ciri fonologi yang sama dan juga ciri yang berbeza dengan dialek Kelantan. Ciri persamaan yang dikongsi bersama ialah pengguguran konsonan /r/, manakala ciri perbezaan pula ditentukan oleh pengguguran dan pengekalan konsonan /l/. Dialek Kelantan menggugurkan konsonan /l/, sedangkan dialek Johor mempertahankannya. Sekiranya, tatatingkat kekangan dialek Kelantan diaplikasikan kepada dialek Johor, maka kita akan mendapat keputusan yang tidak tepat, seperti yang ditunjukkan oleh tablo (19) di bawah.

18. Pengguguran konsonan /r/ dalam dialek Johor

/pagar/	DEP-IO	JAJAR-LIKUIDA	MAKS-IO
a. pa.gar		*!	
b. pa.ga.ra	*!		
c. ☞ pa.ga			*

19. Pengekalan konsonan /l/ dalam dialek Johor

/kapal/	DEP-IO	JAJAR-LIKUIDA	MAKS-IO
a. ☺ ka.pal		*!	
b. ka.pa.la	*!		
c. ☞ ka.pa			*

Seperti yang dapat dilihat, calon (18c) dan (19c) dipilih sebagai calon optimal kerana calon tersebut mengengkar kekangan yang paling rendah di dalam hierarki, iaitu MAKS-IO. Keputusan ini benar bagi tablo (18), tetapi tidak tepat bagi tablo (19). Calon yang sepatutnya menang dalam tablo (19) ialah calon (19a), iaitu calon yang ditandai dengan lambang '☺'. Oleh sebab hasil yang diperolehi tidak tepat, maka kekangan yang terlibat dan juga tatatingkat kekangan yang dikemukakan ini perlu dinilai dan dikaji semula agar bertepatan dengan data dialek Johor.

Fonologi dialek Johor memperlihatkan konsonan /r/ boleh digugurkan, tetapi konsonan /l/ tidak dibenarkan. Justeru, kedudukan /r/ dan /l/ di koda mempunyai status yang berbeza dalam nahu dialek-dialek Melayu. Dalam TO, perbezaan seperti

ini ditangani dengan mengemukakan dua kekangan syarat koda yang berbeza dan berhubungan antara satu sama lain. Kekangan ini dikatakan berbeza kerana segmen yang terlibat itu adalah berbeza. Dan kekangan itu dikatakan berhubungan kerana kedua-duanya berada di bawah satu keluarga kekangan yang sama, iaitu kekangan SYARAT KODA. Dalam kes ini, dicadangkan kekangan JAJAR-LIKUIDA itu dipecahkan kepada dua, iaitu JAJAR-LATERAL dan JAJAR-ROTIK yang dapat diformalisasikan seperti dalam (20) dan (21).

20. JAJAR-LATERAL

Jajar Kiri (l, σ)

21. JAJAR-ROTIK

Jajar Kiri (r, σ)

Kekangan JAJAR-LATERAL mengawal kehadiran konsonan /l/ di posisi koda, manakala kekangan JAJAR-ROTIK mengawal kehadiran konsonan /r/. Oleh sebab kedua-dua kekangan ini adalah berbeza, maka kedudukannya di dalam hierarki kekangan boleh ditatingkatkan secara berasingan. Untuk menangani kes pengguguran /r/, JAJAR-ROTIK perlu mendominasi MAKS-IO, manakala bagi kes pengekalan /l/ MAKS-IO pula mendominasi JAJAR-LATERAL. Berdasarkan kekangan-kekangan yang dibincangkan di atas, hierarki tatatingkat yang sesuai bagi dialek Johor adalah seperti berikut: DEP-IO >> JAJAR-ROTIK >> MAKS-IO >> JAJAR-LATERAL. Tatatingkat kekangan ini didapati berjaya menghasilkan keputusan yang tepat, iaitu memilih calon yang menggugurkan /r/ (22c) dan yang mengekalkan /l/ (23a) sebagai calon yang optimal.

22. Pengguguran konsonan /r/ dalam dialek Johor

/pagar/	DEP-IO	JAJAR-ROT	MAKS-IO	JAJAR-LAT
a. pa.gar		*!		
b. pa.ga.ra	*!			
c. ^h pa.ga			*	

23. Pengekalan konsonan /l/ dalam dialek Johor

/kapal/	DEP-IO	JAJAR-ROT	MAKS-IO	JAJAR-LAT
a. ka.pal				*
b. ka.pa.la	*!			
c. ka.pa			*!	

Satu lagi strategi yang sering digunakan oleh kebanyakan bahasa untuk mengelakkan pengengkaran kekangan syarat koda ialah melalui perubahan fitur. Apabila konsonan /r/ atau /l/ mengalami perubahan fitur, maka dengan sendirinya realisasi fonetiknya juga akan berubah. Salah satu perubahan fitur yang melibatkan konsonan /r/ ialah kemunculan bunyi geluncuran [w], manakala bagi konsonan /l/ pula lahirnya bunyi geluncuran [j]. Perubahan ini akan menghasilkan calon seperti [pagaw] dan [kapaj]. Seperti yang dapat dilihat dalam data (1), kedua-dua bentuk ini sememangnya wujud dalam dialek-dialek Melayu.

Bagi calon [pagaw] dan [kapaj], segmen yang wujud di posisi koda dalam bentuk-bentuk tersebut ialah bunyi geluncuran [w] dan [j]. Oleh sebab yang muncul di posisi koda itu bukannya konsonan [r], maka kekangan syarat koda JAJAR-ROTIK dan JAJAR-LATERAL tidak lagi relevan, justeru kedua-duanya dipatuhi secara vakuos. Calon yang mengalami perubahan fitur juga tidak mengengkari DEP-IO dan MAKS-IO kerana perubahan yang berlaku tidak melibatkan pengguguran dan penyisipan segmen. Perubahan fitur, walau bagaimanapun, mengengkari kekangan IDENT-IO[F] yang difinisikan seperti di bawah.

24. IDENT-IO[F]

Segmen input yang berkoresponden dengan output harus memiliki fitur yang sama (perubahan fitur tidak dibenarkan)

Kekangan IDENT-IO[F] mensyaratkan bahawa fitur-fitur yang mencirikan segmen input harus dikekalkan di peringkat output. Namun, bagi calon [pagaw] dan [kapaj], kedua-duanya telah mengalami perubahan fitur daripada [+konsonan] menjadi [-konsonan], justeru IDENT-IO[F] telah diengkari.

Oleh sebab calon yang mengalami perubahan fitur itu bukan merupakan calon pilihan bagi dialek Melayu Johor, maka IDENT-IO[F] tentunya berada lebih tinggi

daripada MAKS-IO. Tatatingkat kekangan yang dicadangkan bagi dialek Johor sekarang adalah DEP-IO >> JAJAR-ROTIK >> IDENT-IO[F] >> MAKS-IO >> JAJAR-LATERAL. Melalui tatatingkat kekangan ini calon yang mengalami perubahan fitur tidak akan muncul sebagai calon optimal dalam dialek Johor, seperti yang dapat dilihat dalam tablo (25) dan (26) di bawah.

25. Pengguguran konsonan /r/ dalam dialek Johor

/pagar/	DEP-IO	JAJAR-ROTIK	IDENT-IO[F]	MAKS-IO	JAJAR-LAT
a. pa.gar		*!			
b. pa.gaw			*!		
c. pa.ga.ra	*!				
d. pa.ga				*	

26. Pengekalan konsonan /l/ dalam dialek Johor

/kapal/	DEP-IO	JAJAR-ROTIK	IDENT-IO[F]	MAKS-IO	JAJAR-LAT
a. ka.pal					*
b. ka.paj			*		
c. ka.pa.la	*!		*!		
d. ka.pa				*!	

PERUBAHAN FITUR DAN PENGEKALAN SEGMENT - DIALEK MELAKA

Berbeza daripada dialek Johor, dialek Melaka mematuhi JAJAR-ROTIK melalui perubahan fitur, iaitu konsonan /r/ di posisi koda direalisasikan sebagai bunyi geluncuran [w]. Proses perubahan fitur melibatkan pengengkaran kekangan IDENT-IO[F]. Namun, bagi kes konsonan /l/ pula, dialek Melaka memperlihatkan perilaku yang sama dengan dialek Johor, iaitu konsonan tersebut dibenarkan hadir di posisi koda.

Perubahan fitur yang berlaku pada /r/, tetapi tidak pada /l/ dalam dialek Melaka boleh ditangani dengan cara meletakkan kekangan IDENT-IO[F] di bawah kekangan JAJAR-ROTIK dan MAKS-IO, tetapi berada di atas kekangan JAJAR-LATERAL. Jika tatatingkat kekangan dialek Johor sebelum ini ialah DEP-IO >> JAJAR-ROTIK >> IDENT-IO[F] >> MAKS-IO >> JAJAR-LATERAL, tetapi bagi

dialek Melaka susunannya agak berbeza, iaitu DEP-IO >> JAJAR-ROTIK >> MAKS-IO >> IDENT-IO[F] >> JAJAR-LATERAL. Bagaimana kekangan-kekangan ini berinteraksi dalam menghasilkan calon optimal dapat dilihat dalam tablo berikut:

27. Perubahan fitur dalam dialek Melaka

/pagar/	DEP-IO	JAJAR-ROTIK	MAKS-IO	IDENT-IO[F]	JAJAR-LATERAL
a. pa.gar		*!			
b. pa.gaw				*	
c. pa.ga.ra	*!				
d. pa.ga			*!		

28. Pengekalan konsonan /l/ dalam dialek Melaka

/kapal/	DEP-IO	JAJAR-ROTIK	MAKS-IO	IDENT-IO[F]	JAJAR-LATERAL
a. ka.pal					*
b. ka.paj				*!	
c. ka.pa.la	*!				
d. ka.pa			*!		

Tablo di atas jelas menunjukkan calon (27b) dan (28c) adalah calon terbaik di antara calon-calon yang ada kerana kedua-duanya mengengkari kekangan rendah di dalam hierarki tersebut, iaitu IDENT-IO[F] dan JAJAR-LATERAL. Perlu dinyatakan, selain daripada perubahan fitur yang menukarkan /r/ menjadi bunyi geluncuran [w], perubahan fitur juga boleh mengubah /r/ menjadi bunyi frikatif faring [ʕ]. Misalnya, input /pagar/ akan muncul sebagai output [pagaʕ]. Calon ini juga tidak mengengkari JAJAR-ROTIK kerana yang hadir di posisi koda itu adalah bunyi frikatif faring [ʕ] dan bukannya [r]. Seperti calon (27b), calon [pagaʕ] juga mengengkari IDENT-IO[F]. Sekiranya [pagaʕ] menjadi sebahagian daripada calon yang bertanding dalam hierarki berkenaan, ia akan berkedudukan seri dengan calon b seperti yang ditunjukkan oleh tablo (29) di bawah.

29. Perubahan fitur dalam dialek Melaka

/pagar/	DEP-IO	JAJAR-ROT	MAKS-IO	IDENT-IO[F]	JAJAR-LAT
a. pa.gar		*!			
b. pa.gaw				*	
c. $\text{pa.ga}\text{̣}$				*	
d. pa.ga.ra	*!				
e. pa.ga			*!		

Tablo di atas mempunyai dua calon optimal, iaitu calon (29b) dan (29c). Situasi sebegini mungkin boleh diterima, jika kedua-dua calon tersebut bersifat bervariasi bebas dan benar-benar wujud dalam dialek berkenaan. Namun, bagi dialek Melaka calon (29c) tidak dianggap sebagai bentuk yang gramatis. Justeru, calon ini harus ditolak dalam pertandingan tersebut oleh satu kekangan lain yang lebih dominan daripada IDENT-IO[F].

Walaupun kedua-dua calon (29b) dan (29c) mengengkari kekangan IDENT-IO[F], tetapi fitur yang terlibat dalam perubahan tersebut adalah berbeza. Misalnya, perubahan /r/ menjadi [ʁ] melibatkan fitur [+sonoran] menjadi [-sonoran], manakala perubahan /r/ menjadi [w] melibatkan fitur [+konsonan] menjadi [-konsonan]. Perbezaan ini boleh ditangani dengan cara mengemukakan dua kekangan yang berbeza daripada keluarga kekangan IDENT-IO[F] yang sama, iaitu IDENT-IO[sonoran] dan IDENT-IO[konsonan]. Sama seperti kekangan syarat koda JAJAR-ROTIK dan JAJAR-LATERAL sebelum ini, oleh sebab IDENT-IO[sonoran] dan IDENT-IO[konsonan] ini adalah dua kekangan yang berbeza, maka kedua-duanya boleh ditingkatkan secara berasingan di dalam hierarki kekangan. Sehubungan itu, bagi memastikan calon (29b) muncul sebagai pemenang dalam dialek Melaka, kekangan IDENT-IO[konsonan] perlu berada lebih rendah daripada IDENT-IO[sonoran].

30. Perubahan fitur dalam dialek Melaka

/pagar/	DEP-IO	JAJAR-ROT	MAKS-IO	IDENT-IO[son]	IDENT-IO[kon]	JAJAR-LAT
a. pa.gar		*!				
b. pa.gaw					*	

c. pa.gaŋ				*!		
d. pa.ga.ra	*!					
e. pa.ga			*!			

PERUBAHAN FITUR - DIALEK KEDAH

Dialek Kedah mempunyai strategi yang hampir sama dengan dialek Melaka dalam usaha mengelakkan pengengkaran kekangan syarat koda JAJAR-ROTIK, iaitu dengan melaksanakan perubahan fitur pada segmen /r/ berkenaan. Kalau dalam dialek Melaka, konsonan [w] muncul menggantikan /r/, namun bagi dialek Kedah pula, segmen /r/ digantikan oleh bunyi frikatif faring [ʁ]. Justeru input /pagar/ akan muncul sebagai [paɡaŋ] dalam dialek Kedah.

Sebelum ini kita telah diberi penjelasan bahawa strategi perubahan fitur melibatkan pengengkaran kekangan IDENT-IO[F]. Kekangan ini kemudiannya diperincikan lagi kepada dua kekangan yang berbeza dan berhubungan, iaitu IDENT-IO[sonoran] dan IDENT-IO[konsonan]. Dua kekangan ini adalah berbeza, justeru boleh ditatatingkatkan secara berasingan dalam hierarki kekangan. Bagi dialek Melaka kekangan IDENT-IO[sonoran] mendominasi IDENT-IO[konsonan], dan ini menjadikan calon yang merealisasikan /r/ sebagai [w] muncul sebagai pemenang. Bagi dialek Kedah, oleh sebab yang muncul sebagai pemenang adalah calon yang merealisasikan /r/ sebagai [ʁ], maka dominasi kekangan seharusnya IDENT-IO[konsonan] >> IDENT-IO[sonoran]. Tatatingkat yang lengkap bagi dialek Kedah adalah DEP-IO >> JAJAR-ROTIK >> MAKS-IO >> IDENT-IO[konsonan] >> IDENT-IO[sonoran] >> JAJAR-LATERAL.

31. Perubahan fitur dalam dialek Kedah

/pagar/	DEP-IO	JAJAR-ROT	MAKS-IO	IDENT-IO[kon]	IDENT-IO[son]	JAJAR-LAT
a. pa.gar		*!				
b. pa.gaw				*!		
c. pa.gaŋ					*	
d. pa.ga.ra	*!					
e. pa.ga			*!			

Satu lagi ciri fonologi yang membezakan dialek Kedah daripada dialek Melaka ialah kehadiran /l/ di posisi koda. Dalam dialek Melaka, konsonan ini boleh hadir di posisi koda, justeru kekangan syarat koda JAJAR-LATERAL diletakkan di tahap paling bawah di dalam hierarki kekangan. Sebaliknya, dalam dialek Kedah konsonan /l/ di posisi koda ini akan muncul sebagai bunyi geluncuran [j]. Sekiranya tatatingkat kekangan di atas dikekalkan, keputusan yang diperolehi meramalkan calon optimal yang salah, seperti yang terlihat pada tablo 32.

32. Perubahan fitur dalam dialek Kedah

/kapal/	DEP-IO	JAJAR-ROT	MAKS-IO	IDENT-IO[kon]	IDENT-IO[son]	JAJAR-LAT
a. ka.pal						*
b. ka.paj				*!		
c. ka.pa.la	*!					
d. ka.pa			*!			

Data dialek Kedah menunjukkan bahawa kekangan JAJAR-LATERAL perlu dipatuhi, dan pematuhan ini dilakukan dengan cara perubahan fitur. Sehubungan dengan itu, dominasi kekangan perlu diubah, iaitu JAJAR-LATERAL >> IDENT-IO[kon] agar interaksinya menghasilkan keputusan yang betul. Tatatingkat kekangan yang tepat bagi dialek Kedah adalah seperti berikut: DEP-IO >> JAJAR-ROTIK >> JAJAR-LATERAL >> MAKS-IO >> IDENT-IO[konsonan] >> IDENT-IO[sonoran].

33. Perubahan fitur dalam dialek Kedah

/pagar/	DEP-IO	JAJAR-ROT	JAJAR-LAT	MAKS-IO	IDENT-IO[kon]	IDENT-IO[son]
a. pa.gar		*!				
b. pa.gaw					*!	
c. pa.gaŋ						*
d. pa.ga.ra	*!					
e. pa.ga				*!		

34. Perubahan fitur dalam dialek Kedah

/kapal/	DEP-IO	JAJAR-ROT	JAJAR-LAT	MAKS-IO	IDENT-IO[kon]	IDENT-IO[son]
a. ka.pal			*!			

b. ka.paj					*!	
c. ka.pa.la	*!					
d. ka.pa				*!		

PELEBURAN SEGMENT - DIALEK PERAK

Seperti yang ditunjukkan dalam senarai data (1), input /pagar/ dan /kapal/ muncul sebagai [pagɔ] dan [kapɛ] dalam dialek Perak. Fenomena fonologi yang berlaku di sini ialah segmen /r/ dihilangkan dan vokal /a/ direalisasikan sebagai [ɔ]. Berdasarkan kekangan yang dibincangkan setakat ini, secara sekilas pandang dua kekangan telah terlibat, iaitu MAKS-IO yang mengawal pengguguran segmen dan IDENT-IO[F] yang mengawal perubahan fitur. Namun, sekiranya fenomena ini diteliti secara lebih mendalam, kedua-dua kekangan ini didapati tidak relevan dengan gejala yang berlaku.

Sebelum ini kita telah melihat bahawa pengenggaran MAKS-IO cuma melibatkan satu segmen sahaja. Misalnya, pengguguran /r/ dalam dialek Johor dan dialek Kelantan. Begitu juga pengenggaran IDENT-IO[F] sama ada IDENT-IO[kons] atau IDENT-IO[son], kedua-duanya melibatkan satu segmen sahaja, iaitu konsonan /r/. Sebaliknya, dalam kes dialek Perak, perubahan yang berlaku itu melibatkan dua segmen secara berurutan, yakni /ar/ dan /al/.

Sehubungan itu, kajian ini mengandaikan fenomena yang berlaku dalam dialek Perak dianalisis sebagai satu proses peleburan. Urutan /ar/ dileburkan menjadi vokal [ɔ], manakal urutan /al/ dileburkan menjadi [ɛ]. Berdasarkan kerangka teori koresponden (McCarthy & Prince 1995), proses yang meleburkan vokal /a/ dan konsonan /r/ boleh diinterpretasikan sebagai pemetaan dua menjadi satu daripada input kepada output. Dengan kata lain, dua input segmen berkoresponden dengan satu output segmen. Hubungan koresponden di antara input dan output yang dilabelkan dengan subskrip boleh digambarkan seperti di bawah.

35. Representasi peleburan vokal: cth. /a+r/ → [ɔ]

a r a r

Vokal [ɔ] di peringkat output mengandungi fitur-fitur daripada kedua-dua segmen input, iaitu fitur rendah daripada [a] dan fitur belakang daripada [r]. Peleburan /ar/ tidak boleh dianggap sebagai pengengkaran MAKS-IO kerana unsur-unsur daripada segmen input masih dikekalkan pada segmen output (Lamontagne & Rice 1995).

Walaupun peleburan segmen tidak mengengkari MAKS-IO kerana setiap segmen input mempunyai koresponden di peringkat output, namun ia terlibat dengan pengengkaran kekangan lain. Kekangan yang dimaksudkan ialah kekangan UNIFORMITI-IO, yang tidak membenarkan dua segmen input berkongsi satu koreponden output (McCarthy & Prince 1995; Lamontagne & Rice 1995; Pater 1999).

36. UNIFORMITI-IO

Satu elemen output tidak boleh berkoresponden dengan dua elemen input (peleburan segmen tidak dibenarkan)

Dari sudut tatatingkat kekangan, UNIFORMITI-IO mesti berada di tahap yang paling bawah sekali, sekiranya calon yang mengalami peleburan ingin muncul sebagai calon optimal. Tatatingkat kekangan bagi dialek Perak ialah DEP-IO >> JAJAR-ROTIK >> JAJAR-LATERAL >> MAKS-IO >> IDENT-IO[konsonan] >> IDENT-IO[sonoran] >> UNIFORMITI-IO.

37. Peleburan segmen dalam dialek Perak

/pagar/	DEP-IO	JAJAR-ROT	JAJAR-LAT	MAKS-IO	IDENT-IO[kon]	IDENT-IO[son]	UNIF-IO
a. pa.gar		*!					
b. pa.gaw					*!		
c. pa.gaŋ						*	
d. pa.gɔ							*
e. pa.ga.ra	*!						
f. pa.ga				*!			

38. Peleburan segmen dalam dialek Perak

/kapal/	DEP-IO	JAJAR-ROT	JAJAR-LAT	MAKS-IO	IDENT-IO[kon]	IDENT-IO[son]	UNIF-IO
a. ka.pal		*!					
b. ka.paj					*!		
c. ka.pε							*
d. ka.pa.la	*!						
e. ka.pa				*!			

PENGEKALAN SEGMENT - DIALEK SARAWAK

Dialek-dialek yang dibincangkan sebelum ini semuanya meletakkan kekangan syarat koda JAJAR-ROTIK di kedudukan yang paling atas sekali di dalam hierarki kekangan. Ini bermakna kekangan tersebut harus dipatuhi oleh dialek-dialek berkenaan. Walaupun kekangan ini berstatus tahap tinggi, namun seperti kekangan-kekangan lain, ia juga merupakan kekangan yang boleh diingkari. Inilah kelebihan teori oprimaliti kerana semua kekangan yang bersifat universal ini bersifat boleh engkar, dan kebolehgenggaran ini ditentukan oleh nahu sesuatu bahasa atau dialek itu. Satu-satunya dialek Melayu yang mengingkari JAJAR-ROTIK ialah dialek Sarawak. Walaupun /r/ itu direalisasikan sebagai [ɣ], namun ini menunjukkan bahawa konsonan /r/ itu boleh muncul di posisi koda dalam dialek berkenaan. Begitu juga dengan konsonan /l/, dialek Sarawak juga membenarkan konsonan ini hadir di posisi koda. Berdasarkan maklumat ini, kekangan syarat koda JAJAR-ROTIK dan JAJAR-LATERAL berada di tahap paling bawah dalam dialek Sarawak. Tatatingkat kekangan dialek Sarawak adalah seperti berikut: DEP-IO >> MAKS-IO >> IDENT-IO[konsonan] >> IDENT-IO[sonoran] >> UNIFORMITI-IO >> JAJAR-ROTIK >> JAJAR-LATERAL.

39. Pengekalan konsonan /r/ dalam dialek Sarawak

/pagar/	DEP-IO	MAKS-IO	IDENT-IO[kon]	IDENT-IO[son]	UNIF-IO	JAJAR-ROT	JAJAR-LAT
a. pa.gay						*	
b. pa.gaw			*!				
c. pa.gaŋ				*!			
d. pa.gɔ					*!		
e. pa.ga.ra	*!						
f. pa.ga		*!					

40. Pengekalan konsonan /l/ dalam dialek Sarawak

/kapal/	DEP-IO	MAKS-IO	IDENT-IO[kon]	IDENT-IO[son]	UNIF-IO	JAJAR-ROT	JAJAR-LAT
a. ka.pal							*
b. ka.paj			*!				
c. ka.pɛ					*!		*
d. ka.pa.la	*!						
e. ka.pa		*!					

KESIMPULAN

Bunyi likuida merupakan sebahagian daripada inventori fonem konsonan bahasa Melayu. Kebanyakan dialek Melayu tidak menzahirkan konsonan ini apabila ia berada di posisi akhir kata. Kekangan yang menghalang penzahiran ini ialah kekangan syarat koda yang dilabelkan dalam makalah ini sebagai JAJAR-LATERAL dan JAJAR-ROTIK. Bagi memastikan kedua-dua kekangan ini dipatuhi, dialek-dialek Melayu telah melakukan sesuatu ke atas konsonan likuida tersebut, seperti pengguguran segmen, perubahan fitur dan peleburan segmen. Implikasi daripada strategi ini, beberapa kekangan lain terpaksa diingkari, seperti MAKS-IO, IDENT-IO[konsonan], IDENT-IO[sonoran], dan UNIFORMITI-IO. Walaupun semua kekangan ini wujud dalam nahu dialek-dialek Melayu, tetapi susunannya dalam tatatingkat berhierarki adalah berbeza antara satu dialek dengan dialek yang lain. Perbezaan inilah yang menyebabkan wujudnya kepelbagaian dialek dalam bahasa Melayu. Berdasarkan kekangan dan dialek yang dibincangkan di atas, rumusan tatatingkat berhierarki bagi setiap dialek adalah seperti yang berikut:

(a) Dialek Kelantan:

DEP-IO >> JAJAR-ROTIK >> JAJAR-LATERAL >> IDENT-IO[konsonan] >> IDENT-IO[sonoran] >> UNIFORMITI-IO >> MAKS-IO

(b) Dialek Johor:

DEP-IO >> JAJAR-ROTIK >> IDENT-IO[konsonan] >> IDENT-IO[sonoran] >> UNIFORMITI-IO >> MAKS-IO >> JAJAR-LATERAL

(c) Dialek Melaka:

DEP-IO >> JAJAR-ROTIK >> MAKS-IO >> UNIFORMITI-IO >> IDENT-IO[sonoran] >> IDENT-IO[konsonan] >> JAJAR-LATERAL

(d) Dialek Kedah:

DEP-IO >> JAJAR-ROTIK >> JAJAR-LATERAL >> UNIFORMITI-IO >> MAKS-IO >> IDENT-IO[konsonan] >> IDENT-IO[sonoran]

(e) Dialek Perak:

DEP-IO >> JAJAR-ROTIK >> JAJAR-LATERAL >> MAKS-IO >> IDENT-IO[konsonan] >> IDENT-IO[sonoran] >> UNIFORMITI-IO

(f) Dialek Sarawak:

DEP-IO >> MAKS-IO >> IDENT-IO[konsonan] >> IDENT-IO[sonoran] >> UNIFORMITI-IO >> JAJAR-ROTIK >> JAJAR-LATERAL

Rujukan

- Asmah Haji Omar. 1975. *Essays on Malaysian linguistics*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Asmah Haji Omar. 1985. *Susur galur Bahasa Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Chambers, J. K. dan P. Trudgill. 1980. *Dialectology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ito, Junko & R. Armin Mester. 1994. Reflections on coda cond and alignment. In Jason Merchant, Jaye Padgett & Rachel Walker. (eds.). *Phonology at Santa Cruz: Volume 3*. Santa Cruz: University of California, Santa Cruz.
- King, R. B. 1969. *Historical linguistics and generative grammar*. Eaglewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Lamontagne, Greg, and Keren Rice. 1995. A correspondence account of coalescence. In Jill N. Beckman, Laura Walsh Dickey & Suzanne Urbanczyk (eds). *University of Massachusetts Occasional Papers in Linguistics 18: Papers in Optimality Theory*. Amherst, MA: Graduate Linguistic Student Association.
- Lass, R. 1984. *Phonology: An introduction to basic concepts*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lehmann, W. P. 1973. *Historical linguistics: An introduction*. New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc.
- McCarthy, John J. & Alan M. Prince. 1993a. *Prosodic morphology 1: Constraint interaction and satisfaction*. Ms., University of Massachusetts, Amherst, and Rutgers University, New Brunswick. [To appear Cambridge, MA: MIT Press.]

- McCarthy, John J. & Alan M. Prince. 1993b. Generalized alignment. In Geert Booij & Jaap van Marle. (eds.). *Yearbook of morphology 1993*. Dordrecht: Kluwer. Pp. 79-153.
- McCarthy, John J. & Alan M. Prince. 1994. The emergence of the unmarked: Optimality in prosodic morphology. In Merce Gonzalez (ed.). *Proceedings of the North East Linguistic Society 24*. Amherst, MA: Graduate Linguistic Student Association. Pp. 333-379.
- McCarthy, John J. & Alan M. Prince. 1995. Faithfulness and reduplicative identity. In Jill N. Beckman, Laura Walsh Dickey & Suzanne Urbanczyk (eds.). *University of Massachusetts Occasional Papers in Linguistics 18: Papers in Optimality Theory*. Amherst, MA: Graduate Linguistic Student Association.
- Newton, B. 1972. *The Generative interpretation of dialect: A study of modern Greek phonology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pater, Joe. 1999. Austronesian nasal substitution and other NC effects. In Rene Kager, Harry van der Hulst, & Wim Zonneveld (eds.). *The prosody morphology interface*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Yunus Maris. 1980 [1966]. *The Malay sound system*. Kuala Lumpur: Fajar Bakti.
- Zaharani Ahmad. 1993. *Fonologi generatif: Teori dan penerapan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Zaharani Ahmad. 2005. *The phonology-morphology interface in Malay: An optimality theoretic account*. Canberra: Pacific Linguistics.